THE INSTITUTE FOR ADVANCED STUDIES OF WORLD RELIGIONS

FILM—STRIP NO. MBB—1971—103-114

BUDDHIST SANSKRIT MANUSCRIPTS

IASWR

MICROFILM PROJECT MBB

MBB - 1972 - 103
1. Film strip number

39
2. Source

PRAJÑOPĀYA VINIŚCAYA
3. Title

4. Additional titles, shortened forms of title, etc.

N.S. + 880 = A.D.
5. Year in which MS was copied
(Nepali Samvat and Christian Era)

6. Name of Scribe

NEPĀLĪ PAPER
7. Material (Palm leaf, etc.)

DEVANĀGARĪ
8. Script

13 cm. x 20 cm.
9. Size

13
10. Lines to a page

30
11. Number of leaves in complete work

X
12. Missing leaves

ANANGAVAJRA PĀDA
13. Author and Date of composition (if given)

5
14. Number of Chapters

15. Remarks To understand the real phinomina of Vajra in brief yani 'Sunyata', it is very useful.

January 2, 1972.
Date photographed

IASWR

MICROFILM PROJECT MBB

CONTENTS

Chapter 1, Prapañcapāfa vipakṣa

" 2, Vajrācāryādhāna vidhi

" 3, Bodhicitta bhiṣeka

" 4, Tattva bhāvanā

" 5, Tattvacaryā vidhi

भवः सस्व चाख्यातोवालव्यामोहको ऽवैः॥ ३॥
ततः प्रजायते ऽशेष क्लेशराशि ऽउ ऽसहः॥
असक्रद्विविधंचैव महत्कर्मकदम्बकम्॥ ४॥
नाम्यं च मरणोत्पादप्रभृत्यात्यन्तविप्लवम्॥
अजस्रं जायतेदुःखमथश्च सक्लेशसाम्॥ ५
यावद्भावमहाग्राहो भवचारक वर्त्तिनाम्॥
प्रज्ञाहीनतयानोक्त स्व[हि]परोहनेन च॥ ६॥
अतस्त्रिजगदानन्द कर्त्रे कोसे स्वविश्वसम्॥
हर्त्रे कोसैश्च सन्त्याज्यो[भाव]ग्रोहमनोषिभिः॥ ७
भावेयाहं परित्यज्य नाभावं कल्पयेद्ध्रुवः॥
यदि नामोन योर्भेदः कल्पनानैवभिद्यते॥ ८

मनन्तभङ्गमप्रेतदभिसम्बोधिकारकम् २०
त्रिजगदखिलदुःखध्वंसनैकप्रवीणः
अनुपमकरुणायाः सङ्गतोऽग्रेकुर्वेः।
अपरिमितविचित्रश्रेयराशेः समत्व
स्वपरसुखाङ्गत्वमूर्जयंनीन्द्रः

इतिप्रस्तोपायविनिश्चयसिद्धौ प्रस्तोपायविप
स्थो नाम प्रथमः परिच्छेदः॥

द्वितीयः परिच्छेदः

अथाऽऽकथ्यते किञ्चित तत्त्वरत्नं स्फुटाश्रये॥
हितायभद्रभेदभाजिंगामो हिताल्लकम्॥१

प्रज्ञोपायविनिश्चय
सिद्धिः।
प्रथमः परिच्छेदः

ओं नमः श्रीवज्रसत्वाय

यत्राभूतसमस्तकल्पपटलाविच्छेद्यस्वभावामलं
बोद्धुं धर्मशरीरमत्र निसमं सद्धर्मसङ्घास्पदम्।
सम्भोगं च विचित्ररूपरचितं सन्निर्मितं जायते
प्रज्ञोपायमयं प्रणम्य तदलं चेन्नस्तदेवोच्यते॥ १॥

श्रीमन्नागार्जुनः वक्ष्यमाणसंक्षेपात् तत्त्वतोमया

अज्ञानतत्त्वरूपाणां हिताशयोधजन्मिनाम्॥ २

अभूतकल्पसम्भूतो भावसंकल्पनात्मकः॥

वरं हि भाव संङ्क्लेशो न त्व भाव प्रकल्पना॥
निर्वाति ज्वलितो दीपो निरिन्धनः कां गतिं व्रजेत्॥८
यावद् भावस्य संकल्प स्तावद् भावो हि लक्ष्यते॥
न ह्यारि रहितस्यह व्योम्नो निधन सम्भवः॥ १०
अभाव मात्र साध्योऽपि उपाय रहितो न च॥
स्वपरार्थो समर्थोऽसौ अभावत्वान् खपुष्पवत्॥११
एवं भावः परित्याज्यो भ्रान्तत्वादिन्द्र जालवत्॥
अभावत्वाद भावश्च दृढत्व फलवाञ्छिभिः॥१२॥
यथानयोः परित्यागे संक्षयो यदवा स्थितः॥
असंसार मनिर्वाण मध्यं नाभ्यु पगम्यते॥ १३॥
परामर्षणा योगेन भवानां निःस्वभावता॥
तानरेयविनाशेन प्रशान्तत्वं तदुच्यते॥ १४॥

श्रेयःसम्पत्करं दिव्यं धर्मधातुप्रकीर्तितम्॥२१
अप्रतिष्ठितनिर्वाणं च च सम्बुद्धसेवितम्॥
स्वाधिष्ठानपदं रम्यं प्रज्ञापारमिताशिवम्॥२२
कायत्रयं त्रियानं च ३संदृश्य भवकोटयः॥
मुद्रामण्डलचक्रं च कौलिकं तदनन्तरम्॥२३
सर्वे विनिर्गतास्तस्माद्देवदेवेन्द्रमानवाः॥
प्रेताद्यसप्ता चान्ये निरुध्येनं च तत्रहि॥२४
चिन्तामणिरिवोद्दीप्तं जगतः सर्वदास्थितः॥
अक्लिष्टक्लिष्टपदसम्पक्प्रज्ञोपायस्वरूपतः॥२५
इदमेव समागम्य सम्बुद्धाः सुगताः पुरा॥
सम्बुध्यन्ते च सर्वत्र सम्बोधयन्ति जगद्धिताः॥२६
अनन्तसुखरूपत्वात् श्रीमहासुखसंज्ञितम्॥

उपायः पूर्वसम्भूतैर्यथोद्दिष्टः समासतः।
श्रीमतानन्तवज्रेशाकरुणाविष्टचेतसा॥२
इदमादितिनाख्यातुं नैव शक्यं जिनैरपि॥
प्रत्यात्मवेद्यरूपत्वाद्बाह्यार्थैश्चगृह्यतेः॥३
तथाचग्रन्थसम्भूतैर्जगदानन्दकारकैः॥
आख्यानंनैवसूत्राणांमन्त्रचर्यादिकक्रमात्॥४
श्रुतादिज्ञानगम्यंतन्नभवेद्देवैःकदाचना॥
शब्दार्थयोरसम्बन्धात्शास्त्रलक्षणासूचकम्॥५
अतएवसदाऽऽसक्त्याभुक्तंसद्गुरुसेवनम्॥
वचनेनविनातत्त्वंप्राप्यतेकल्पकोटिभिः॥६
अप्राप्तेतत्त्वरत्नेतुसिद्धिर्नैवकदाचन॥
सविद्यद्वेऽपिसत्क्षेत्रेबीजभावाद्यथाङ्कुरः॥७

आम्नायाः सन्ति ये केचित् प्रज्ञोपायार्थदेशकाः
चिन्तामणिरिवाङ्गिनां निर्विकल्पपथस्थिताः॥ ८
तत्त्वेनैव परिज्ञाय आचार्यान् वसुधातले।
तान् गच्छेत यत्नेन आत्मसिद्ध्यर्थहेतवे॥ ९
अनन्तबोधिसत्सौख्यं प्राप्यते यस्य तेजसा।
श्रेष्ठत्वं सर्वभूतानां त्रैलोक्ये सचराचरे॥ १०॥
[illegible]र्यं कृपामूर्तौ तत्राकारणवत्सले।
मायामलिनचेतोभिर्लोकयन्निङ्गिताशयाः॥ ११
असत्प्रणामसत्कारैर्दृढं चोपासकञ्चरम्।
क्षीरादिदानभूजाभिरायुर्यावत् समीहिते॥ १२
सम्प्राप्ते तत्वरन्नेत्र सर्वत्र दुरणालये
वार्त्तामपि न पृच्छन्ति छिद्रान्वेषरता मुहुः॥ १३

सम्प्राप्य मानिनो लोकान् [illegible] देशकाः
[illegible] पथस्थिनाः॥ ८
[illegible] आचार्यान् वस्त्र धातलो।
नउ घासेन यत्नेन आत्मसिद्धय ग्र हेतवे॥ ९
अनन्तवोधिसन्सौख्यं प्राप्यते यस्य तेजसा।
श्रेष्ठत्वं सर्वभूतानां त्रैलोक्ये सचराचरे॥ १०॥
[illegible] यं कृपामूर्तौ तत्राकारणवत्सलो।
मायामलिनचेतोभिर्जैकयनिडराशयाः॥ ११
असम्प्राप्तासत्कारैर्दृढं चोपास्यसङ्गम्॥
क्षीरादिदानपूजाभिरायुर्यावत् समीहितो॥ १२
सम्प्राप्तं नत्वरन्नेत्र सर्वेऽनुरागालये
वार्त्तामपि न पृच्छन्ति छिद्रान्वेषण तत्पराः॥ १३

अन्येचजपिताः प्राज्ञः यद्भक्त्वंयत्समर्पितम्॥
अहं न तव शिष्योऽस्मि न भवान् मम तं गुरुः॥२०॥
अनयोर्षां भवेत् सिद्धिः सौख्यं चैवेहजन्मनि॥
गुरुवञ्चनचित्तायेये धर्मनि विडम्बिताः॥ २१
एवम्विधाश्च ये सत्त्वाः स्वार्थसम्यग्विहिंसकाः॥
उक्ताःश्रीवज्रनाथेन सर्वेतेऽपायभाजनाः॥ २२
नेतेषां नरकादन्या गतिरस्त्यत्र विद्यताम्॥
पच्यन्ते घोरकर्माणोऽसैर्वज्रविघट्टनाम्॥ २३
अत एव सदा सद्भिरनन्फलदायकः॥
आचार्यः सर्वभावेन आत्मश्रेयोऽर्थवान्छिभिः॥ २४
ईर्ष्यामात्सर्यमुत्सृज्य मानाहङ्कारमेवच॥
मायासाध्यंतथापास्य सच्चोधोऽनिश्चयैः॥ २५॥

प्रबोधानन्तरं भोगान् तत्त्वरत्नप्रदीपितः॥
दशदिक्संस्थितैर्वंद्यैः कारुण्यापूरितमानसैः॥
तूर्णमागत्य सन्तुष्टैः शिष्योऽधिष्ठीयतेध्रुवम्॥
अधिष्ठानाच्च उद्यानं सर्वतरुसमो भवेत्॥ इ
मानं (सर्वं) कपटपठलं सर्वमुत्सृज्य धीरैः॥
यैः साम्नायोऽरत्नसमया श्रद्धया सेव्यतेऽत्र॥
अद्याः प्राप्ताः सकलजगतां यत्समासाय वेधिं॥
नूनं नैत्तैर्जिनगुरुपदं प्राप्यते तत्त्वरत्नम्॥ ३४
इति प्रज्ञोपायविनिश्चयसिद्धौ वज्राचार्याराधन
निर्देशोनाम द्वितीयः परिच्छेदः॥ २

सकृच्चन्दनसुवस्त्राद्यैर्भूषयित्वा निवेदयन्॥
गन्धमाल्यादिसत्कारैः क्षीरसर्पिरादिविलेपैः।
भक्त्या सम्पूज्य यत्नेन मुद्रया सहनायकम्॥
शिरोभूमौ समारोप्य श्रद्धया जडमण्डलम्।
अधिष्ठयीत शास्त्रारं लोचनाग्नेन साञ्जलिः॥
नमस्ते शून्यतागर्भ सर्वसंकल्पवर्जित॥
सर्वज्ञ ज्ञानसन्दोह ज्ञानमूर्ते नमोऽस्तु ते॥ ९॥
जगदज्ञानविच्छेदि शुद्धं त्वां पदिशक॥
धर्मनैरात्म्यसम्भूत वज्रसत्व नमोऽस्तु ते॥ १०॥
समुद्धा वोधिसत्वाश्च (त्वत्त) पारमिताश्रयाः॥
सम्भवन्ति सदानाथ वो भिन्न नमोऽस्तु ते॥ ११॥
रत्नत्रयमहायान त्वत्तः स्थावरजङ्गमम्॥

योगिनीयोगसंयुक्तो यक्षराजकराक्षतेन ॥ १८
पुष्पधूपाङ्कते रम्ये स्त्रक्सुरामोदसङ्कुले ॥ १
यत्र सत्वादिदेवानामालये परमाद्भुते ॥ १९
मुद्रायोगं ततः कृत्वा आचार्यो भगवान्नरः ॥
निवेद्य पद्मभारोद्य वोधचित्त जिनालये ॥ २०
उच्छिष्टैश्चापरैश्चैर्गोधामराङ्गगोनिभिः ॥
मुद्रायुक्तं ततः शिष्य मभिषिञ्चे न्नजागस्त्रुः ॥ २१
दत्वाऽभिषेकं सकलं माचार्यः परमेश्वरः ॥
पश्चाद्वै समयं रम्यं दिव्य प्रकृतिनिर्मलम् ॥ २२
महारत्न सकर्पूरं रक्तचन्दन योजितम् ॥
कलिशाम्बु समायुक्तं पञ्चमं वाक्समुद्भवम् ॥ २३
दत्तेसमये वत्स पूर्वोद्देशदाहृतम् ॥

अयवद्ध कुले जातो वद्धपत्नोऽस्मि सान्वितम्॥२
कल्पार्णवान्महाघोरा ज्जन्मवीचि समाकुलात्॥
तारितोहं त्वयानाथ लोकपद्मप्रभोत्तरात्॥ ३१
निष्पन्नमिव चात्मानं जोनयाम्यसादृतः॥
बोधये न च मे काङ्क्षा प्रहीणाः सर्ववासना॥ ३२
निपत्य पादयो र्भक्त्या प्रहृष्टोत्फुल्ललोचनः॥
यद यदिष्टतमं द्रव्यं तत्तदेव निवेदयन्॥ ३३
निरवग्रहचित्तेन गुरुणाऽपि कृपालुना॥
शिष्यस्यायुष्नाशाय आत्मनस्य हिताय च॥ ३४
ततः परान्य सम्पूज्य दत्वा च गुरुदक्षिणाम्॥
एवविज्ञापयेद्भूयः सम्प्राप्ताभिमतास्पदः॥ ३५
अधुनाभवदङ्गेऽस्मि सुप्रसादो ममालिके॥

तस्मात्केऽपि दुरात्मानो ऽकृतगुरुवज्रिणाम्॥
विहन्यन्ति चात्मानं मात्मनैव दुराशयाः॥१४
हरणो गुरुमङ्गाया रत्नत्रयधरस्य च।
निर्विकल्पाः प्रतिक्षेप्या धर्मतायाश्च योगिनः॥१५
उक्ताःश्रीवज्रनाथेन समयेऽमलकर्मणे॥
जगत्साङ्गयोनित्यं स्वमात्रत्रासकारिणाः॥१६
उपास्यैकगुरुं पूर्वं नागुरूक्तानि मार्गिणा
आश्रयन्त्यपरं दुष्टा लद्दोषकथनोत्सुकाः॥१७
योगिनाऽऽचार्यसंज्ञा च कथमस्माकमस्त्विति॥
एतन्मात्रप्रदत्तासे उद्धत्वं प्रति नार्थिनः॥१८
कथञ्चित्प्राप्य तद्ज्ञानं मन्यन्ते नागुरुं परं॥
ज्ञातारोवयमित्यन्यहुर्मत्तः केचिन्न चापरे॥१९॥

तथाऽन्येऽपि दुरात्मानो ऽकल्याणगुरुवज्रिणाम्॥
विद्वेषयन्ति चात्मानमात्मनैव दुराशयाः॥१४
हरयो गरुडाद्या रत्नत्रयधरस्य च॥
निर्विकल्पाः प्रतिक्षेप्या धर्मेणा याश्च योगिनः॥१५
उक्ताः श्रीवज्रनाथेन समये ऽमलबुद्धिना॥
जगत्साक्षयोनित्यं स्वमात्रत्रासकारिणाः॥१६
उपास्येकगुरुं पूर्वं नाऽगृह्णानि मानिनः
आश्रयन्त्यपरं दृष्ट्वा लब्धोषकथनोत्सुकाः॥१७
योगिनाऽऽचार्यसंज्ञाश्च कथमस्माकमस्विनि॥
एतन्मात्रप्रदत्तासे ऽऽढ्यत्वं प्रति नार्थिनः॥१८
कथञ्चित्प्राप्य तद्ज्ञानं मन्यन्ते नगुरुं परम्॥
ज्ञानारोपयमित्याहुर्मत्तः केचिन्न चापरे॥१९॥

सदा [प]रहितै[स्]रैव चर्यया[ऽ]कम्पचेतसा।
पर्युपास्यो जगन्नाथो गुरु[स्] सर्वार्थ सिद्धिदः॥ २६॥
स्वकार्य्यनिरपेक्षेरा प्रजा मरा[ऽ]न पूर्वकैः।
त्रिकालं परया भक्त्या शिरसा पादवन्दनैः॥ २७॥
प्रान्तवलि तलो[ऽ]विघ्नं गुरुपाद प्रसादतः।
शिष्यास्तु परमे तत्वं त्यक्त्वैश्वर्य्यो दितम्॥ २८
नित्यं प्रभास्वरं शुद्धं बोधिचित्त जिनालयम॥
सर्व धर्ममयं दिव्यं विखिनास्पदकारणम्॥ २९॥
ध्वस्त स्वान्धकार[स्य] सन्निधानाद्[गि]वस्वतः॥
धीगति प्रज्वलत्तेजै[ः] सूर्यैकों[ऽ]निमरीर्यथा॥ ३०॥
सन्निधानाद् जगद्दृष्टे सत्त्वयोगस्वरार्चिषः॥
ज्वलत्पल्लवबालशिष्य चेतो[ऽ]मरीलथा॥ ३१॥

तृतीय परिच्छेदः

अथातः कथ्यते सम्यक् वज्रसत्त्व परार्थिनाम्॥
साधकानां हितार्थायाभिषेकं त्रिभवास्पदम्॥ १
मन्त्रमार्गानुसारेण अभिषिक्तो यदाबुधः॥
प्रत्यक्षं सर्वबुद्धानां भवेद्वै जगतालये॥ २॥
अनन्तलोकधात्वीशो ग्राह्यस्तथापि धीमता॥
स्वाधिष्ठान क्रमेणापि समयक्षतिभीरुणा॥ ३
मन्त्रमार्गे तथाचोक्तं सद्भिः परमार्थतः॥
वज्रसत्त्वादिदेवानां समयोऽतिक्रमः॥ ४॥
अथातः सर्वयत्नेनाभिषेकार्थं जिनात्मजः॥
उपसर्प्य यथायोगं वज्राचार्यं गुणोदधिम्॥ ५
नवयौवन सम्पन्नं प्राप्तमुद्भावनाम्॥

त्रैधातुकमिदं सर्वं जगद्घोरं नमोऽस्तुते ॥ १२
चिन्तामणिरिवाऽऽढ्यं जगदिष्टार्थसिद्धये ॥
जगताकर श्रीमन् वज्रपद्म नमोऽस्तुते ॥ १३
शांतं मे ह्यनुरंजत्व प्रसादात् तेजसार्चिषा ॥
त्राभिषेकं सर्वज्ञ प्रसादं कुरु साम्प्रतम् ॥ १४
रहस्यं सर्वबुद्धानां दर्शितं धर्मवज्रिणा ॥
यथाश्री चित्तवज्रेण तथानाथ प्रसीदमे ॥ १५
भवत्पादाम्बुजे नत्वा नान्यं मे विद्यते गति
तस्मात्कुरुष्वनाथ संसारगति निर्जित ॥ १६
वज्राचार्यो लभेत् श्रीमान् सर्वकर्मो हिमाशय ॥
सप्तपाद्य कृपां शिवं आरुह्य गरुडं मराडले ॥ १७
पञ्चकामगुणाकीर्णे वितानविलोज्वले ॥

पालयस्व सदाभद्रं संवरं च्छ्रुणु साम्प्रतम्॥२४
नहि घातिवधः कार्यः त्रिलोभा परिवर्जय॥
आचार्यस्ते नसन्त्याज्यः संवरो ऽरनिक्रमः॥२५
बोधिचित्ताभिषिक्ताय शिष्याय विगतैनसे
अनुज्ञां च ततो दद्यान् नस्मै वज्राय सूतये॥२६
आबोधिमण्डपर्यन्तं दिशिचक्रे समन्ततः॥
प्रवर्त्तय स्व सत्वाय धर्मचक्रमनुत्तरम्॥ २७
प्रशोपाय स्वरूपात्मा चिन्तामणिरिवोच्यते॥
अखिलो विगतासङ्गः सत्वार्थं कुरु साम्प्रतम्॥२८
प्राप्ताभिषेक सानुज्ञः कृतकृत्यः प्रहर्षितः॥
वेदरुद्धाधरां वाणी जगदानन्दकारिणीम्॥२९
अद्यमे सफलं जन्म सफलं जीवितं च मे॥

यथा तेऽनुत्तरं बोधिं प्रसाधयाम्यहम्॥ ३५
निष्पादयाजरं बोधं पदं सर्वायपूजितम्॥
तत्रैव स्थापयिष्यामि सत्त्वांस्त्रिभववर्त्तिनः॥ ३६
देयोऽभिषेको विधिभिर्यथोक्तैः
शिष्याभिशक्ति मनसाऽवगम्य।
उदारगम्भीरनयाभिषेको
वाचैव दद्यादभिषेकरत्नम्॥ ३८
प्राप्ताशेषा भिषेकप्रवरजलिरा भूर्त्तिभाजल्यसम्यक्
सम्भोगेत्वत्स्वयंभूरतिमलबोधिचित्ताभिषेकः॥
लब्धाऽज्ञात्रिलोकोऽरितरिपुजयारम्भसत्त्वद्धिः
बोधावारोप्यचित्तं विपुलमिरचरेन्निर्मलं तत्त्वयोगी॥ ३९
इति वज्रोपायविनिश्चयसिद्धौ बोधिचित्ताभिषेक
स्तृतीयः परिच्छेदः॥

चतुर्थ परिच्छेद

अथातः कथ्यते सम्यं प्रज्ञोपायस्य भावना
परार्थारब्ध वीर्याणां साधकानां हिताय वै॥ १
यां विभाव्य न संसारे घोरे ऽस्मिन् वारिधौ।
निर्वाणेऽपि न निष्ठन्ति योगिनः स्वार्थमात्रके॥ २
यस्याः प्रकर्षपर्यन्तं बुद्धानामप्यलाक्षणा॥
अनिवृद्धिविनिर्मुक्ता जाता बोधिरनुत्तरा॥ ३
पञ्चस्कन्धादिकान् धर्मान् नातिक्रामति योनच
कदाचित् परिगृह्णाति सर्वधर्मसमात्मताम्॥ ४
न शून्यभावनां जह्यान्नापि चाशून्यभावनाम्॥
न शून्यं सन्त्यजेद्योगी नचाशून्यं परित्यजेत्॥ ५
अशून्यशून्ययोर्ग्राह्यं जायतेऽनल्पकल्पना॥

भावनीयं न चैवास्ति सोच्यते तत्त्व भावना॥१२
न कर्त्ता कश्चिदत्रास्ति न भोक्तानैवात्र विद्यते॥
कर्त्तृ भोक्तृविनिर्मुक्ता परमार्थविभावना॥१३
न चात्र ग्राहकः कश्चित् न वा कश्चित् समर्पकः॥
न प्रहार्य्यमनः किञ्चित् न यानं नैवात्र विद्यते॥१४
पश्यन्ती सर्वरूपाणि शृण्वन्ती शब्दमेव च॥
जल्पन्ती रसनांवापि घ्राणन्ती विविधान् रसान्॥१५
ऊर्वन्ती सर्वकर्मणि अन्यत्र गतचेतसा॥
अजस्रं योगिनां योगो जायते तत्त्व वेदिनाम्॥१६
एतद्घनमित्युक्तं बोधिचित्तमिदं परम्॥
वज्रं श्रीवज्रसत्त्वं च सत्त्वो बोधिरेव च॥१७
प्रज्ञापारमिता चैषा सर्वपारमितामयी॥

प्रहीणरागादिमलप्रलेपम्
ग्रासं न चाश्नकमयसत्वं
नदेव निर्वाणवरं जगाद॥ २३॥
अतश्च नातः परमस्ति किञ्चित्।
निमित्तभूतं बहुदुःखराशेः।
अतन्नसौख्योदय हेतुभूतं॥
मुक्षवो नास्ति नरः परंच॥ २४
अशेषदुःखक्षयवद्धकक्षैः।
सुखञ्च सत्सौख्य मवाप्तुकामैः॥
चित्तं स्थिरीकृत्य विचार्य यत्नान्
तस्य स्वभाव क्रियतां स्वभावः॥ २५

नत्वतोऽनङ्गवज्रेरा ब्रह्मापारमिता परा॥ २
जन्मारोवान्महाघोरा जरामृत्युसमाकुलान्॥
नारणी सर्वभूतानां नौकेव क्षेमगामिनी॥ २
क्षित्रसिद्धिकरादिव्या ह्यसर्वगुणोदया॥
विनामशिरिवाद्भुता ईप्सितार्थप्रसाधका॥४
विनाऽनया वज्रधर प्रशस्त्या
समस्तसम्बुद्धगणाग्रसूत्या।
नजायते सिद्धिरतो वशस्त्रवः।
चरत्वचर्यामतुलामिमांउधाः॥ ५
मरीशक्रत्रिपुरारिविन्नद
ब्रह्मादिकाभ्यर्चितपादपङ्कजाम्॥
इमांचरित्वात्वघनाशिनीद्भुतं

विचरेत् तत्त्वयुक्तात्मा केसरीव समन्ततः॥१०
यथाभूतार्थसम्वेत्ता जगद्धरणशस्यवत्॥
सम्यग्दृष्टिश्चरत्यात्मा दृढचित्तो निराश्रयः॥११॥
स्वप्नमायोपमा सर्वे स्कन्धधात्वादिलक्षणाः॥
त्रैधातुकनिदर्शनं ज्ञात्वेत्थं च समासतः॥१२
कौक्कृत्यस्त्यानमिद्धञ्च जीविते ऐश्वर्यसङ्गमम्॥
तथाष्टलोकधर्मं च सर्वं त्यक्त्वा निवर्तते॥१३
अप्रकम्प्यः सदाभूत्वा निर्द्वन्द्वः कृतनिश्चयः॥
षट्पारमितायोगेन बुद्धसिद्धेः प्रसिद्ध्यते॥१४
सत्त्वार्थैकनिरायासक्लेशपरिकल्पकः॥
बोधावेरप्यचिन्तेन चर्यासमाश्रयेत्॥१५
प्रज्ञोपायैकयुक्तात्मा सर्वासङ्गपराङ्मुखः॥

परमार्थे स्थिता शुद्धा संवत्या नउ धारिणी॥२४
ललनारूपमास्थाय सर्वत्रैव व्यवस्थिता॥
अतोऽर्थं वज्रनाथेन प्रोक्तावाग्यार्थसंभवा॥
पालनादिक्रियोत्पन्नां ठद्रां वै अल्पजोऽवाम॥
ऊर्ध्वोलं परमागं च विकृतां विकलां तथा॥२
जनयित्रीं स्वसारं च स्वपुत्रीं भागिनेयिकाम्॥
आत्मयत्नेन योगेन लघुसिध्येत साधकः॥२५
वश्यादि सेभवैः अर्थे श्चित्तसौख्यकारकैः॥
करोर्थायमुद्राभि र्नानारसविवर्धितैः॥२६
स्वाधिष्ठानयोगेन पञ्चकामगुणैर्वरैः॥
धर्मार्थं चिन्तरत्नस्यआत्मानं पूजयेत्सदा॥२७
त्रयोपास्युजवज्रोसु क्षीरपूजादिविस्तरो॥

आहुत्या मन्त्रजापेन पुत्तिकापोषणेन च ॥२४
श्रीमत्तावज्ञनाथेन येऽपि चान्ये निरूपिताः ।
अधिष्ठात्रीवशात्कांचित्तेषां किंतत्त्वविदिनः ॥२५
अम्बजार्थी यथा तक्रं सारमादाय सज्जनः ।
स्वं धर्मामृतं प्राप्य त्यजेन्निःशेषकल्पनाम् ॥२६
निर्विकल्पोयमधीमान् त्यक्तासङ्गो निरास्पदः ।
तदा सिध्येन्न सन्देहश्चित्तं वज्रवदो यथा ॥२७
उशलिङ्गनसंयोगाद्वज्रावेशप्रवर्त्तनात् ।
सक्षीराधरपानाच्चतत्कण्ठध्वनिदीपनात् ॥२८
विपुलानन्दसंभोगात्तदूरुस्फोटनादपि ।
नश्चिरात्समयोगात्वज्रस्त्वंप्राप्स्यसि ध्रुवं ॥२९
तथातथाप्रवर्त्तेन यथा नभ्रम्यते मनः ।

रित्यागेच सङ्कल्प स्तस्मादेतद् द्वयं त्यजेत्॥ ६
उभयाग्रासन्यागाद् विमुक्तो विगतास्पृहः॥
अहमित्येष सङ्कल्पस्तस्मादेतद् द्वयं त्यजेत्॥ ७
निर्विकारो निरासङ्गो निष्कामो गतकल्मषः॥
आयत्न कल्पना मुक्तो व्योमवद् भावयेद् बुधः॥ ८
न चापि सत्त्वैरुत्सव्यं कर्त्तव्यं करुणाभावना॥
सत्वो नामास्ति नास्तीति न चैवं परिकल्पयेत्॥ ९
निष्प्रपञ्च स्वरूपत्वान् न शेति परिकीर्त्यते॥
चिन्मात्रमिति रिवाशेष सत्त्वार्थ करणां कृपा॥ १०
निरालम्ब पदे यशा निरालम्बा महाकृपा॥
एकीभूता धियासार्द्धं गगने गगनं यथा॥ ११
न यत्र भावक कश्चित् नापिकाचिद् विभावना॥

समतात्रयमेवोक्ता सर्वज्ञैश्च भावना॥ १८
अत्रैव सर्वमुत्पन्नं जगत् स्थिरचलात्मकम्॥
अनन्ता बोधिसत्वाश्च सङ्घाः श्रावकादयः॥१९
तदेव भावयेद्योगी भावाभाव वियोगतः॥
भावाभाव विनिर्मुक्तो भावयन् सिध्यतेनघ॥२०
अशेषदोषविद्वेषी संक्लेशाविष्टवेदनम्॥
अनन्तालस्य जायन्ते श्रीमन्तः सौगता गणाः॥२१
अनल्पसंकल्पतमोऽभिभूतं
अभज्जनोन्मत्तनटिञ्चलं च
रागादिदुर्वारमलावलिप्तं
चित्तं हि संसारमवाच वज्री॥ २२
अभास्वरं कल्पनया विमुक्तं

यावत् कल्पतरुः पटेन रुरुणा रुद्धं मनोजन्मिनां॥
यावद् दुःखमनन्तकं विरहितं स्यान्नेन यावत्तव
यावत् सौख्यमुदारमत्रतिसमं तात्पर्यमार्यैरलं
कार्यं तत्कृतये स्वयं सुविपुलां रक्ष्यन्ति तत्सङ्गिनः॥
२९

इति प्रज्ञोपायविनिश्चयसिद्धौ तत्त्वभावना
नाम चतुर्थः परिच्छेदः।

पञ्चम परिच्छेदः

अथातः कथ्यते स्पष्टं सङ्कल्पारिनिसूदनी॥
सर्वधर्मसमुद्भूता तत्त्वचर्या निरुत्तरा॥ १
हिताय सुखपात्राणां सम्बोधौ येऽवस्थिताः॥

परामवाप्ताः पदवीं तथागताः॥ ६॥
सङ्क्षेपचर्या गदितेयमेव
श्रीवज्रसत्वेन जगद्धितेन।
अन्या विचित्राऽपि समस्तनाना-
विनेयलोकस्य वशेन यद्वा॥ ७
सिद्धिः प्रसिध्यन्त्यखिला यथोक्ता
विचित्रचर्या भिरुत्तराऽपि
समन्तभद्राऽवलसिद्धिरार्या
सैवेति वज्री भगवान् जगाद॥ ८
प्रणम्य सर्वथानाथं श्रीमदाचार्यवज्रिणम्।
आश्रयेद्गुह्यचर्यांतु कृतकृत्यो महामतिः॥ ९
ततः स्वच्छन्दमाश्रित्य सर्वासङ्गविवर्जितः॥

जन्मनीहैव सिद्धेत तत्त्वाभ्यासक्रमः॥ १६
चित्ताऽकूलयोगेन स्वाधिष्ठानप्रदीपितः॥
आचरेत् समयं कृत्स्नं मन्त्रमार्गप्रकाशितम्॥ १७
विघ्नमारादिशान्त्यर्थं पञ्चाभ्रनमधिश्रयेत्॥
एषा त्वऽत्तरा रक्षा विरूपाक्षादिव्यवस्थिताः॥ १८
ज्वरा गरा विषा रोगा डाकिन्युपद्रवाग्रहा॥
मारा विनायकाश्चैव प्रशमं यान्त्यनेनहि॥ १९
नरोऽश्ववत्थाऽऽश्वं च औदुंबरसंभवम्॥
पदीपं भक्षयेत्प्राज्ञः ध्यानमेवऽत्र पल्वलम्॥ २०
अन्यैश्च समयैर्दिव्यैश्चिन्त्योत्त्वष्टकारकैः॥
मरुत्संक्षोभशान्त्यर्थं धीरायेत् चित्तवज्रिणाम्॥ २१
शशापारमिनासेव्या सर्वथा शक्तिकाङ्क्षिभिः॥

सकचन्दनेसुवस्त्रेषु श्रित्तस्यानन्दकारके॥२८
गम्यागम्यादिसंकल्पंनात्रकुर्यात्कदाचन॥
मायोपमादियोगेन भोक्तव्यं सर्वमेवहि॥२९
धर्मधातुसमुद्भूतानकेचिन्परिपन्थिन:॥
प्रभुक्षीतयथाकामं निर्विशङ्केनचेतसा॥३०
सम्भोगार्थमिदंसर्वं त्रैधातुकमशेषत:॥
निर्मितंवज्रनाथेन साधकानांहिताय च॥३१
अननज्ञानसम्प्राप्ता वन्ध्यनिव तथागता:॥
सततं भावनायुक्त्या निषिक्ताधातुकाकथा॥३२
सर्वभावस्वभावोऽयं बोधिचित्तस्वरूपत॥
स एव भगवान् वज्री तस्मात्तमेव देवता॥३३
मण्डलेनोपवासेन मुद्रया चैत्यकर्मणा॥

संक्षुब्धे चित्तरत्नेत्र सिद्धिर्नैव कदाचन:॥४०
तस्मात्सिद्धिं परामिच्छन् साधको विगतालयः।
चित्तादकुलयोगेन साधयेत् परमं पदम्॥४१
गोमयाधारयोगेन सूत्रं सन्धार्यते यथा।
चित्तसत्वं तथाधार्यं उपायाधारयोगतः॥४२
येनतेनत्रयोगेन यत्रतत्र व्यवस्थितः॥
कालसंख्यां परित्यज्य तत्त्ववेदी प्रसिध्यति॥४३
प्रतिदिनमक्षयमसमं योगिन शमतः सेवेत्चित्तवान्।
वज्रोपममचलमसौ कायं छायासमं लभते॥४४
आमन्त्र्येत्थं सुधीमान् प्रकृति सविज्ञान् प्रज्ञया सर्वधर्मान्
क्लेशं त्रैलोक्यदुःखं प्रतिदिन समरुद्धीर्यसन्नाहबद्ध
ध्यायेत् श्रीवज्रसत्वं सकलगुणनिधिं सर्वभावस्वभावः॥

चित्ते चारोप्य बोधौ विषयसुखरजः सिंचतीरव
वाम्बि॥ ४५॥

अनास्पदाः कल्पनया विमुक्ताः
स्वभावनिर्धूतमलाः समस्ताः
अनात्मसंज्ञाविषयाः प्रकल्प्याः
स्वप्नेन्द्रजालप्रतिमास्तव्याः॥ ४६॥

यदा वयं निरवयवेऽया
चिन्मेन सच्चिर्विपुलाशयेल॥
तदाभिभूताः सहजावगत्या
न वा धनाजालमली भवन्ति॥ ४७

लाभालाभे च येषां मयशसि यशसि स्फारि
उरवे उखे च।

तदेव सन्तः सुजनस्य मानसं
रसार्द्रभावान्वित मीक्षणं च
करोति चन्द्रांशुविलासलक्ष्मभाक्
प्रत्यग्रनीवारमृदङ्कनिः॥ ५१
अतोहमार्यैः कृतसम्पुटाञ्जलिः
विलक्षणाः सज्जनधर्मसंस्थिताः।
समर्पयामि त्रवरं भवत्स्विदं
समासतो यद्रचितं मया सुहृत्॥ ५२
श्रीब्रह्मसत्वेन यथोक्तमेव
तथैव निर्दोषमिदं नयाऽपि॥
अथास्ति वैयाकरणप्रमादालस्य
अत्रब्रह्मार्यैस्तदपीतियाचे॥ ५२

निन्दायां सलज्जौ च क्षणसकलभवत्कल्पमेव स्वचेत
उक्तं सर्वविकल्पेर्जगति सकरुणां चर्यया नेच सक्तं
युक्तं तेषां करस्थं जगत्पदमिति प्रोक्तवान् वज्र
सत्वः॥ ४८

दुर्जनकुटिलोत्कटकोटरनिर्यातदुर्वचो भुजङ्गम्॥
कोन बिभेति पराहितकारितनति धीरकर्मारात्॥
४९

मनोहरं भूरि सुभाषितामृतं
असज्जनानां मनसे नरोचते।
सुनिर्मला नन्दिग भस्मि मालिका
सरोरुहं नोत्सहते हिमार्ज्जिषः॥ ५०॥

गुरुचरणाम्बुजसेवाविठयिन मम्तंष भाकरारखेन
यन्मे नसखिलजगतांविहितं साधनं कृपया॥ ५४
श्रीमत्त्रैलोक्यराज्य प्रवरगणानिधे देवदेवेन्द्र भोरो:
कृत्वा तत्वाठविद्धं इतनरफलदं साधनं यन्मथास्त्र
प्राप्तेऽराणं विशालं विमलगणानिधे हेंतुभूतं सजक्तं
जित्वा कस्यारिचक्रं भवतु जगदिदं वोधि चित्तेन
तेन॥ ५५
इति प्रज्ञोपायविनिश्चयसिद्धौ तत्वचर्या
निर्देशोनाम पञ्चमः परिच्छेदः
कृतिरियमनङ्गवज्रपादानाम्
समाप्तोऽयं ग्रन्थः।